

ks. Wiesław Przygoda, Lublin-Radom

POSŁUGA CHARYTATYWNA KOŚCIOŁA W DOKUMEN- TACH SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

Posługa charytatywna nie należała do wiodących tematów obrad Soboru Watykańskiego II. Wprawdzie w początkowej wersji dokumentu na temat apostołstwa świeckich znalazł się odrębny rozdział o działalności charytatywnej świeckich¹. Po licznych jednak zmianach został on zredukowany do 8 artykułu dekretu *Apostolicam actuositatem*. Wypowiedzi dotyczące wiodącego w życiu Kościoła tematu „caritas” występują w większości dokumentów soborowych. Celem tego opracowania jest systematyzacja wskazań soborowych dotyczących posługi charytatywnej. Należy zaznaczyć, że refleksja teologiczno-pastoralna na podjęty temat była już podejmowana, zwłaszcza w kręgu teologów niemieckich². Niemniej polskie opracowanie myśli ojców soborowych na ten temat jest potrzebne do doskonalenia teorii i praktyki pastoralnej w zakresie posługi charytatywnej Kościoła.

1. Posługa miłości w eklezjologii Soboru Watykańskiego II

Eklezjologia Soboru Watykańskiego II zbudowana jest na podstawach trynitarnych. Z tajemnicy życia Osób Bożych wyprowadza Sobór genezę Kościoła i naucza za św. Cyprjanem, że Kościół to „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (KK 4). Ponieważ Kościół ma swoją przyczynę, źródło i wzór w tajemnicy Trójcy Świętej, ukazuje się w swojej istocie jako tajemnica jedności i wspólnoty³. Największym wzorem i zasadą tajemnicy jedności Kościoła jest „jedność jednego Boga Ojca i Syna w Duchu Świętym w Troistości Osób” (DE 2). Ko-

¹ A. Zuberbier, *Wprowadzenie do dekretu o apostołstwie świeckich*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań-Warszawa 1986, s. 367

² Zob. P. Nordhues, *Gedanken über Konzil und Caritas*, Paderborn 1966; W. Dirks, *Caritas im Geiste des Konzils*, „Jahrbuch der Caritaswissenschaft” 1967, s. 9-29; R. Völkl, *Kirche und „caritas” nach den Dokumenten des Zweiten Vatikanischen Konzils*, „Caritas” 67(1966) s. 73-96, 123-145; tenże, *Die „Kirche der Liebe (ecclesia caritatis)” nach den Dokumenten des Vatikanum II*, w: *LThK²*, Bd. 14 (Kolzilsband III), kol. 580-586.

³ F. Blachnicki, *Kościół jako wspólnota*, Lublin 1992², s. 56.

ściół powołany jest po to, aby być dla świata objawieniem i świadkiem tej miłości, jaką jest sam Bóg⁴

Z trynitarnych źródeł wyprowadzają ojcowie soborowi definicję Kościoła, twierdząc, że „Kościół jest w Chrystusie niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jednością całego rodzaju ludzkiego” (KK 1). Kościół jest przede wszystkim znakiem miłości Ojca i Syna w Duchu Świętym⁵. Kościół jest także narzędziem umożliwiającym ludziom wszystkich narodów i pokoleń współuczestnictwo w tej Boskiej wspólnotcie miłości. W tym kontekście umiejętność miłowania staje się podstawowym warunkiem życia i działania w tej wspólnotcie. Dzięki miłości można mówić o pewnym podobieństwie, jakie zachodzi pomiędzy jednością synów Bożych a jednością Osób w Trójcy Świętej (J 17,21-22). Kto zaś kocha Boga, ten powinien kochać również ludzi, których Bóg pierwszy umiłował. Dlatego ojcowie soborowi wzywają chrześcijan wszystkich stanów i zawodów „do pełni życia chrześcijańskiego i do doskonalenia miłości” (KK 40).

W Kościele poprzez poszukiwanie prawdy w miłości człowiek może coraz ściślej jednoczyć się ze wspólnotą Osób Bożych (2J 3; Kol 2,2). Miłość sprawia wzrost przeświadczenia o prawdzie Chrystusowej Ewangelii, staje się źródłem pokoju i chrześcijańskiej dojrzałości (Flp 1,9-11). Miłość prowadzi każdego chrześcijanina do jedności wiary i pełnego poznania Syna Bożego. Przez większe zaś zjednoczenie poszczególnych chrześcijan z Chrystusem całe Ciało jest budowane i zespalane (Ef 4,15-16). Każda wspólnota kościelna pulsuje swoim życiem. Raz założona nigdy nie zastyga w bezruchu, lecz wciąż znajduje się w ogniu przeróżnych doświadczeń i prób. Dlatego wspólnota Kościoła musi ustawicznie dojrzewać w miłości do większej jedności ze swoją Głową (KK 7), a przez to do większej integracji wszystkich członków⁶

Miłość, która w Bogu trójjedynym znajduje swoje źródło i szczyt, jest w pierwszej kolejności Jego łaską, darem danym ludziom. Dlatego Kościół pochodzący z miłości Ojca Przedwiecznego, założony w czasie przez Chrystusa Odkupiciela, zjednoczony w Duchu Świętym, nie może istnieć bez miłości (KDK 40). W Kościele istnieje pochodząca od Chrystusa instytucja słowa Bożego, sakramentów i posługi, oraz wspólnota, której sprawcą w sercach ludzkich jest Duch Święty. Bóg zapragnął

⁴ Według B. Mondina Kościół bierze swój początek z miłości, która stanowi istotę życia Trójcy Świętej. Kościół jest historyczną realizacją i sakramentem miłości Bożej. Każda z Osób Bożych jest podmiotem miłości i w sobie właściwy sposób uzewewnętrznia ją względem całej ludzkości. Zdaniem B. Mondina Kościół jest dziełem Ojca i dlatego może być nazwany Rodziną Bożą, jest dziełem Syna Bożego i dlatego określa się go jako Ciało Chrystusa, jest dziełem Ducha Świętego i dlatego zwie się Świątynią Ducha Świętego. Zob. B. Mondin, *La Chiesa sacramento d'amore. Trattato di ecclesologia. Nuovo corso di teologia dogmatica*, t. 4, Bologna 1993, s. 158-159; K. C. Kaucha, *Miłość za miłość. Wiarygodność chrześcijaństwa według Battisty Mondina*, Lublin 2000, s. 255.

⁵ R. Schulte, *Christliche Diakonie – das Menschenfreundliche und Glaubwürdige Evangelium*, w: *Diakonie der Gemeinde. Caritas in einer erneuerten Pastoral*, hrsg. von J. Wiener, H. Erharter, Wien-Freiburg-Basel 1978, s. 43.

⁶ R. Völkl, *Caritas als Grundfunktion der Kirche*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie*, hrsg. von K. Rahner, F. Klostermann [u.a.], Freiburg-Basel-Wien 1964-1972, Bd. 1, s. 419.

bowiem ponownie zjednoczyć ludzi ze sobą przez samego Ducha, który jest więzią Ojca i Syna. Duch Święty, kres i korona boskiej płodności, jest zasadą powrotu ludzi do Ojca przez Syna⁷ Ponieważ Duch Święty jest więzią miłości, Osobą miłości w Trójcy Świętej, jest również kreatorem miłości w relacjach międzypersonalnych ludzi.

Kościół nie jest ludzkim zrzeszeniem społecznym, lecz bosko-ludzka wspólnotą miłości⁸. Misterium Kościoła polega na tym, że przez Chrystusa w Duchu Świętym ludzie mają dostęp do Boga Ojca, aby w ten sposób stać się uczestnikami boskiej natury⁹ Ponieważ Bóg jest wspólnotą absolutnie miłujących się Osób, postanowił również „uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, lecz we wspólnocie” (KK 9). Kościół jest wspólnotą duchowo-mistyczną, a zarazem widzialną społecznością z hierarchiczną strukturą, w której powinien panować porządek miłości, aby jak najlepiej wypełnić zleczone posłannictwo względem świata (KK 8; por. 13, 32). Dlatego elementy instytucjonalne Kościoła powinny służyć budowaniu wewnętrznej jedności ludzi wierzących z Osobami Trójcy Świętej.

Bosko-ludzka wspólnota Kościoła jest dla wierzących w Chrystusa bardziej zadaniem niż wielkością w pełni ukończoną. W życiu doczesnym jest wystawiona na próbę wolności ludzkiej, a przez to niekiedy rozdarta dramatem ludzkiego grzechu. Dlatego budowanie, rozwijanie, umacnianie, a często także uzdrawianie wspólnoty miłości i prowadzenie do niej całej ludzkości jest podstawową misją Kościoła w świecie „aż do owego dnia, w którym osiągnie ona swoją pełnię” (KDK 32). Celem Kościoła jest nie tyle „ratowanie dusz”, co raczej ilościowe i jakościowe budowanie bosko-ludzkiej wspólnoty. Kto jest we wspólnocie z Chrystusem i braćmi, ten ma życie w sobie i Bóg w nim zamieszkuje (J 13,23). Swoje pochodzenie zawdzięcza Kościół Bogu, który pierwszy umiłował (1 J 4,9), dlatego źródłem jego witalnych sił jest niewyczerpalne bogactwo Bożej miłości. Czerpiąc z nadprzyrodzonych źródeł łaski, ludzie Kościoła jednoczą się nie tylko z Osobami Bożymi, lecz także ze sobą wzajemnie więzami wiary, nadziei i miłości¹⁰ Wzajemnie okazywana miłość jest w myśl słów Chrystusa cechą charakterystyczną wspólnoty Jego uczniów (J 13,35).

Według Soboru Watykańskiego II Kościół jest wspólnotą działającą, w której każdy ma do spełnienia określone zadania w służbie całości¹¹ Wszelkie działanie Kościoła powinno wypływać z jego natury (*agere sequitur esse*). Działanie pozbawione ontologicznych podstaw może być dla Kościoła nieczytelne, a nawet szkodliwe. To wzajemne przyporządkowanie natury i działania Kościoła ma swe teologiczne uzasadnienie również w zakresie posługi charytatywnej. Kościół jako wspólnota miłości jest ugruntowany na wspólnocie miłości Trzech Osób Bożych¹². Miłość jest pierwszym i najbardziej potrzebnym darem Boga, który w swym zbawczym działaniu

⁷ Św. Augustyn, *Sermo*, 71. 12-33, PL 38, s. 454-464; zob. Y. Congar, *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1, Warszawa 1995, s. 132-133.

⁸ Zob. W. Przygoda, *Istota i posłannictwo Kościoła*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1. red. R. Kamiński, Lublin 2000, s. 126-129.

⁹ W. Kasper, *Kościół jako wspólnota*, „*Communio*” 6(1986) nr 4, s. 30.

¹⁰ „Jeden duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących. Żaden nie nazywał swoim tego, co posiadał, ale wszystko mieli wspólne” (Dz 4,32).

¹¹ Blachnicki, dz. cyt., s. 120.

¹² R. Vökl, *Nächstenliebe – Die Summe der Christlichen Religion?*, Freiburg im Br. 1987, s. 231.

objawił się człowiekowi jako najwyższa miłość. Dar ten sprawia, że wszyscy wierzący w Boga zdolni są do urzeczywistniania przykazania miłości w Kościele i świecie (KK 42).

Sobór Watykański II nie tylko przypomniał zapomniane przez długi okres w nauczaniu i praktyce Kościoła pojęcie charyzmatów, lecz przez sprowadzenie ich do jednego źródła – działania Ducha Świętego, ukazał ich wewnętrzną jedność z hierarchicznym ustrojem Kościoła. Duch Święty prowadząc Kościół do pełnej prawdy, jednocząc go we wspólnocie i posłudze, „uposaża go w rozmaite dary hierarchiczne oraz charyzmatyczne, i przy ich pomocy nim kieruje oraz owocami swoimi go przyozdabia” (KK 4). Charyzmaty to dary stosowne i pożyteczne dla Kościoła, dlatego należy je przyjmować z wdzięcznością. Do pasterzy Kościoła należy badanie i ocena autentyczności darów Ducha Świętego oraz pomoc wiernym świeckim w ich odkrywaniu i rozwijaniu (DK 9; KK 12).

Sobór Watykański II wskazuje, że charyzmaty służą odnowie i dalszej rozbudowie Kościoła. Jednocześnie ostrzega wierzących, aby nie zabiegali lekkomyślnie o dary nadzwyczajne, lecz umieli przyjmować i dziękować za charyzmaty proste i pospolite, ponieważ te są bardziej stosowne i pożyteczne dla Kościoła (KK 12). Do takich należy niewątpliwie miłość służebna, która w swych przejawach mało podobna jest do działań korynckich ekstazyków (1Kor 14,1-40). Jest raczej cicha i codzienna, zwyczajna i niewidoczna, ale jest też wytrwała i męska. Miłość jest charyzmatem przeznaczonym dla wszystkich w Kościele, dlatego powinna stać się platformą współodpowiedzialności za wspólnotę i współpracy pomiędzy katolikami świeckimi, osobami konsekrowanymi oraz hierarchią kościelną¹³

2. Podmiot posługi charytatywnej Kościoła

Bogactwo Kościoła stanowią przynależne do niego osoby, które w różnorodny sposób zostały obdarowane charyzmatami Ducha Świętego. Każdy stosownie do otrzymanego obdarowania powinien „kroczyć drogą wiary żywej, która wzbudza nadzieję i działa przez miłość” (KK 41). Według nauczania Soboru Watykańskiego II posługa charytatywna jest podstawowym prawem i obowiązkiem Ludu Bożego (DA 8). Dlatego wszyscy należący do Kościoła są wezwani do wzajemnej miłości we wspólnocie i miłości czynnej w świecie. W tym kontekście „caritas” jawi się nie tylko jako cnota teologiczna poszczególnego chrześcijanina, lecz także jako „cnota eklezjalna”¹⁴ Miłość ma charakter uniwersalny, dlatego również wypływająca z niej posługa bliźnim jest zobowiązaniem wszystkich członków Chrystusowego Kościoła (KK 7).

Priorytetowo do miłości czynnej wezwani są przez Chrystusa pasterze Kościoła, a więc biskupi, prezbiterzy i diakoni. Pasterze Kościoła głosząc przykazanie miłości i nawołując innych do wzajemnej miłości i służby, sami powinni dawać przykład postawy pełnej miłosierdzia i troski o potrzebujących. Sobór Watykański II wskazuje, że wszelka działalność biskupów i kapłanów powinna charakteryzować się miłością pasterską (DK 13-14).

¹³ W. Przygoda, *Funkcja charytatywna w służbie Kościoła-wspólnoty*, „Studia Theologica Varsaviensia” 34(1996) nr 2, s. 216-217

¹⁴ Vökl, *Nächstenliebe*, s. 233.

Sobór Watykański II urząd biskupa nazywa prawdziwą służbą, czyli diakonią (KK 24). Wszelkie działania biskupa mają być podejmowane dla dobra Kościoła i w służbie braciom (KK 18). Głównym celem misji biskupa jest budowanie wspólnoty Ludu Bożego w prawdzie i świętości (KK 27). Tylko w tym celu biskup może używać swego autorytetu i władzy, pamiętając przy tym, że przełożony ma być jako usługujący (Łk 22,26-27). W realizacji swojej posługi biskup musi mieć przed oczyma przykład Dobrego Pasterza, który nie przyszedł po to, aby Mu służono, lecz aby sam służył (Mk 10,45) i życie swe oddał za owce swoje (J 10,11). Miejscem realizacji posługi biskupa jest Kościół lokalny oraz poprzez przynależność do Kolegium Biskupów Kościół powszechny.

W Kościele lokalnym biskup diecezjalny jest pierwszym podmiotem budowania wspólnoty braterskiej w duchu miłości poprzez nauczanie, uświęcanie i kierowanie wiernymi (DB 11). Życie biskupa powinno być przykładem dla pomocników i wiernych (KK 26). Chodzi zwłaszcza o świadectwo „bezinteresowności, troskę o ubogich, całkowite poświęcenie dla dobra dusz i Kościoła”¹⁵. Rozwinięte instytucje charytatywne w Kościele lokalnym są z jednej strony niezbędnym czynnikiem uwiarygodniającym głoszenie Ewangelii, z drugiej strony umożliwiają ukonkretnienie wezwania do miłości bliźniego poprzez wskazanie na diecezjalne, instytucje pomocy potrzebującym.

Dla dobra wiernych i umacniania jedności w Kościele lokalnym biskupi zostali wyposażeni we własną, zwyczajną i bezpośrednią władzę pasterską (KK 27). Władza ta nie może być jednak sprawowana w stylu apodyktycznych władców świeckich, lecz na wzór Chrystusa, który „nie przyszedł, aby Mu służono, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10,45). Istotą duchowości biskupa jest doskonała forma naśladowania Chrystusa Dobrego Pasterza i najgłębsze uczestnictwo w Jego miłości. Dlatego biskup powołany jest do składania wielu osobistych ofiar za Kościół, do „dawania dzień po dniu swego życia za owce”¹⁶. Sobór Watykański II wskazuje, że biskupi powinni wykonywać swoje zadania jako ojcowie wyróżniający się duchem miłości i troski o wszystkich, by „wszyscy świadomi swych obowiązków, żyli i działali we wspólnocie miłości” (DB 16).

Trosce i miłości biskupa powierza Sobór Watykański II najpierw kapłanów, których winni traktować jak synów i przyjaciół, a następnie wiernych świeckich przy uwzględnieniu lokalnych potrzeb. Biskupi mają obowiązek badać aktualne potrzeby swoich wiernych i ich warunki życia. Pasterskie zainteresowanie powinni okazywać wszystkim potrzebującym pomocy bez względu na wiek, stan, narodowość, przynależność religijną, zarówno w stosunku do ludności miejscowej, jak i przybyśców czy cudzoziemców (DB 16). Szczególnej miłości biskupa poleceni są ludzie, którzy z różnych przyczyn nie mogą być objęci duszpasterstwem parafialnym. Dotyczy to zwłaszcza przesiedleńców, wygnańców, emigrantów, a także podróżnych, turystów, koczowników i ludzi pracujących na morzu (DB 18). Pasterze Kościołów lokalnych swoją miłością mają obejmować braci odłączonych oraz ludzi nie ochrzczonych (DB 16).

¹⁵ Jan Paweł II, *Biskupi «szafarzami łaski najwyższego kapłaństwa»*. Katecheza śródowa (11 XI 1992), w: *Wierzę w Kościół*, red. S. Dziwisz i in. Watykan 1996, s. 204-205.

¹⁶ Jan Paweł II, *Pasterska posługa biskupów*. Katecheza śródowa (18 XI 1992), w: *Wierzę w Kościół*, s. 208-209.

Biskupowi diecezjalnemu powierza Sobór Watykański II kierownictwo i koordynację wszelkich dzieł apostolskich, a wśród nich wszystkich instytucji charytatywnych w diecezji i poszczególnych jej częściach (DB 17). Z reguły potrzeby diecezjan wielokrotnie przerastają możliwości jednej osoby, nawet gdyby osoba ta rozporządzała wielkimi zasobami. Dlatego zrozumiałe jest, że do dyspozycji biskupa stoją wszelkie instytucje, organizacje i stowarzyszenia pomocy charytatywnej działające w diecezji, a przede wszystkim każdy proboszcz, który jest odpowiedzialny za postugę charytatywną w powierzonej przez biskupa parafii.

Przykazanie miłości bliźniego jest wielce zobowiązujące dla prezbiterów, szczególnie pracujących w duszpasterstwie parafialnym¹⁷. Na proboszczach jako przedstawicielach biskupa spoczywa główna odpowiedzialność za budowanie Kościoła w tej części diecezji, w której piastują swój urząd (KK 28). Braterska miłość i rzeczywiste więzy przyjaźni winny w pierwszym rzędzie cechować relacje prezbiterów ze swoim biskupem (DB 28; DK 7, 15). Podobnie w duchu braterstwa i miłości winni odnosić się do siebie nawzajem księża, zwłaszcza współpracujący ze sobą w jednej wspólnotie parafialnej (DK 8)¹⁸. Prezbiterzy są dłużnikami ludzi świeckich i dlatego powinni zwracać się do nich z szacunkiem i miłością. Posługa pasterska domaga się postawy zaufania, wrażliwości, współczucia i wielkodusznej troski o wszystkich członków wspólnoty parafialnej, a zwłaszcza o dystansujących się od życia parafialnego i o tych, którzy nie rozpoznali jeszcze Chrystusa jako swego Zbawiciela (DK 9)¹⁹

W nauczaniu soborowym posługa kapłańska ukazana jest jako troska o budowanie wspólnoty braterskiej w parafii²⁰. Posługiwanie duszpasterskie odnosi się bowiem nie tylko do każdego chrześcijanina, lecz jest zaangażowaniem w formowanie wspólnoty chrześcijańskiej. Prezbiterzy „gromadzą w imieniu biskupa rodzinę Bożą, ożywioną braterską jednością i doprowadzają do Boga Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym” (DK 6). W budowaniu wspólnoty prezbiter powinien odznaczać się dobrocią na wzór Chrystusa, który pierwszą wspólnotę swoich uczniów kształtował nie poprzez zewnętrzny przymus, lecz przez wewnętrzne działanie Jego Ducha. W ten sposób przekazał żarliwą miłość grupie uczniów, tworząc z nich wspólnotę miłości, która stała się załączkiem widzialnego Kościoła posłanego później do świata. Podobnie prezbiterzy jako współpracownicy biskupów mają pobudzać miłość we wspólnotach parafialnych tak, by żyły one na co dzień Duchem Chrystusowym²¹

Jednym z istotnych celów duszpasterstwa jest wychowanie wiernych do praktykowania szczerzej i czynnej miłości. Dokument soborowy wzywa prezbiterów do formacji chrześcijan, by ci „nie żyli tylko dla siebie, lecz aby według wymagań no-

¹⁷ Paweł VI, *Duszpasterstwo, służba, miłość*. Przemówienie podczas audiencji ogólnej (8 VII 1970), w: Paweł VI, *Kapłaństwo dzisiaj. Wybór przemówień*, red. E. Weron, Warszawa-Poznań 1978, s. 64-67.

¹⁸ Zob. R. Kamiński, *Wspólnotowość życia prezbiterium parafialnego*, w: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Warszawa 1983, t. 6, s. 678-688.

¹⁹ Vökl, *Caritas als Grundfunktion der Kirche*, s. 427

²⁰ Zob. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna*, t. 1, Lublin 1970, s. 296-298.

²¹ Jan Paweł II, *Prezbiter pasterzem wspólnoty*. Katecheza środowca (19 V 1993), w: *Wierzę w Kościół*, s. 285-286.

wego prawa miłości, każdy tak jak otrzymał łaskę, służył nią drugiemu i aby w ten sposób wszyscy po chrześcijańsku wypełniali swe obowiązki w społeczności ludzkiej" (DK 6). Dlatego do zadań prezbitera należy przypominanie o obowiązku miłości bliźniego, ukazywanie znaczenia miłości w życiu społecznym, inspirowanie dzieł miłosierdzia oraz organizowanie pomocy charytatywnej dla potrzebujących, chorych i imigrantów²²

Ważnym zadaniem prezbiterów jest prowadzenie wiernych do takiego zjednoczenia w miłości, aby oni sami obdarzali się nawzajem czcią i miłością braterską (Rz 12,10). Powyższe zadanie można określić jako przenikanie ducha miłości w świadomość i styl życia wspólnoty parafialnej. Nieporozumieniem byłoby bowiem oczekiwanie pomocy od organizacji charytatywnych w każdej potrzebie. Elementarne posługi muszą być realizowane indywidualnie lub zespołowo przez samą wspólnotę parafialną²³. Dlatego soborowy dekret wzywa kapłanów do takiej troski o wiernych, aby każdy z nich „został doprowadzony w Duchu Świętym [...] do szczerzej i czynnej miłości" (DK 6). Ewangelia Chrystusa powinna dotrzeć w najbardziej utajone zakamarki biedy i nędzy ludzkiej, a jednym z celów przepowiadania jest zachęta do wszelkich dzieł miłości (KL 9).

Ważnym środkiem budowania braterskiej wspólnoty w parafii jest liturgia, a zwłaszcza niedzielna Eucharystia²⁴. W Eucharystii ma swoje korzenie i podstawę duch wspólnoty braterskiej, dlatego od niej „trzeba zacząć wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty" (DK 6). Pogłębione życie liturgiczne w parafii prowadzi do umocnienia poczucia wspólnoty (KL 42). Z Eucharystii wypływa zobowiązanie do miłości braci i służby tym, za których Chrystus złożył swoje życie w ofierze. Obowiązkiem duszpasterzy jest takie sprawowanie Eucharystii, aby doświadczenie komunii wyniesione ze świątyni, znajdowało swoje potwierdzenie i dopełnienie w życiu parafii. Trzeba tak wychowywać uczestników Eucharystii, aby prowadziła ona do poczucia odpowiedzialności za braci, różnych dzieł miłości i pomocy wzajemnej (DK 6). Nie ma gorszego świadectwa o parafii, jak uśmiercona posługa charytatywna²⁵.

Sobór Watykański II wzywa kapłanów, aby urzeczywistniali ducha ubóstwa, który jest wyrazem miłości bliźniego i podstawą solidarności z ubogimi tego świata (DK 6, 17, 20). Dobrowolne ubóstwo i postawa skromności są najlepszymi sprzymierzeńcami budujących wspólnotę miłości. Chociaż księża parafialni nie są zobowiązani do ubóstwa przyrzeczeniem na wzór ślubu zakonnego, to jednak skromne życie i służebna postawa wskazują na żywą więź z Chrystusem, który ogołocił samego siebie i przyjął postać sługi (Flp 2,7).

Prezbiter jest powołany do osobistego zaangażowania się w dzieła miłosierdzia (DK 8; DB 29). Niekiedy sytuacja wymaga zaangażowania nadzwyczajnego, czę-

²² Tamże, s. 286-287.

²³ K. Lehmann, *Caritas der Gemeinde*, w: *Caritative Diakonie der Kirche*, hrsg. von R. Völkl, Aschaffenburg 1976, s. 52.

²⁴ L. Balter, *Rola liturgii w życiu wspólnoty parafialnej*, w: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Warszawa 1983, t. 6, s. 386-398; tenże, *Współnotwórcza rola liturgii*, w: *Człowiek we wspólnotcie Kościoła*, red. tenże, Warszawa 1979, s. 251-268.

²⁵ Lehmann, art. cyt., s. 47

ściej chodzi jednak o posługę miłości zwyczajną, ale stałą i wielkoduszną. Sobór Watykański II szczególnej trosce duszpasterzy parafialnych powierza osoby biedne i słabe oraz chore i umierające, z którymi „sam Pan okazał się ściśle złączonym i których ewangelizacja jest znakiem dzieła mesjańskiego” (DK 6). Podobnie *Kodeks Prawa Kanonicznego*, omawiając obowiązki proboszcza, jego uważnej trosce powierza „biednych, cierpiących, samotnych, wygnańców oraz przeżywających szczególne trudności” (kan. 529, § 2).

Sobór Watykański II zachęca prezbiterów do owocniejszej współpracy ze świeckimi, zwłaszcza w zakresie apostołstwa (KK 30, 33, 37, 41; DA 10, 25; DM 21). Organizacja działalności charytatywnej wymaga harmonijnej współpracy prezbiterów z osobami świeckimi przede wszystkim w obrębie parafii²⁶. Sobór zachęca także katolików świeckich, aby we wszelkich poczynaniach apostołskich przyzwyczajali się działać w ściślejszej jedności ze swoimi kapłanami (DA 10). Z kolei kapłani mają uznawać posługi i charyzmaty świeckich oraz tak je ukierunkować, aby służyły dobru wspólnemu parafii (KK 30). Duszpasterze powinni uważnie wsłuchać się w głos ludzi świeckich, przyjąć po bratersku ich pragnienia, uznać ich specyficzne doświadczenia, aby tym lepiej rozpoznać znaki czasów i uwzględnić je w działalności duszpasterskiej parafii (DK 9).

Wyjaśniając naturę diakonatu, Sobór Watykański II przywołuje formułę św. Hipolita głoszącą, że diakoni są święceni „nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi” (KK 29). Swoją posługę spełniają w jedności z biskupem i jego prezbiterium, ale nie jest to służba biskupowi, lecz służba dla dobra wspólnoty chrześcijańskiej²⁷. Umocnieni łaską sakramentalną diakoni służą Ludowi Bożemu w „posłudze liturgii, słowa i miłości” (KK 29). Realizacja potrójnej misji Chrystusa w życiu diakonów powinna odznaczać się wybitnie służebnym charakterem. Zgodnie z naturą swego urzędu, diakoni powołani są do stałego świadectwa wobec wiernych o służebnej postawie Chrystusa. Dlatego w modlitwie święceń biskup prosi Boga Ojca: „Niech odznaczają się wszystkimi cnotami, miłością bez obłudy, troskliwością o chorych i biednych, powagą pełną pokory [...]. Niech naśladują na ziemi Twojego Syna, który nie przyszedł, aby mu służono, lecz po to, aby służyć”²⁸

Do lepszego zrozumienia specyfiki charyzmatu diakona przyczyniło się dojrzejące w teologii posoborowej przekonanie, że „diakonia” jest funkcją podstawową Kościoła²⁹. Kościół został powołany, aby być „znakiem obecności Boga w świecie” (DM 15), aby przepowiadać i uobecniać Bożą miłość w świecie (zob. KDK 45). Jeżeli Kościół ma być sakramentem Boga w świecie, musi faktycznie stawać się zna-

²⁶ K. Wojtyła, *Udział świeckich w życiu parafii*, w: *Dei Virtus*, red. J. Krucina, Wrocław 1974, s. 81-88; K. Jandziszek, *Świeccy w parafii*, „Collectanea Theologica” 45(1975) nr 3, s. 128-133; G. Ślęzak, *Współodpowiedzialność świeckich za Kościół, diecezję i parafię*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 8(1980), s. 205-212; R. Kamiński, *Przynależność do parafii katolickiej. Studium pastoralne*, Lublin 1987, s. 143.

²⁷ Jan Paweł II, *Funkcje diakona w posłudze duszpasterskiej*. Katecheza środowowa (13 X 1993), w: *Wierzę w Kościół*, s. 356.

²⁸ *Pontificale Romanum – De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum*, nr 277, Watykan 1990.

²⁹ Zob. W. Przygoda, *Funkcje urzeczywistniania się Kościoła*, „Roczniki Teologiczne” 46(1999) z. 6, s. 175-198.

kiem miłości, gdyż „Bóg jest miłością” (1J 4,8). Dlatego wypływająca z miłości Boga i bliźniego służba ludziom jest elementem koniecznym do urzeczywistnienia się Kościoła jako powszechnego sakramentu zbawienia (KK 48). Diakoniat jest sakramentalnym potwierdzeniem służebnej natury Kościoła. Specyfikę tego charyzmatu i urzędu w Kościele określa „diakonia”, która przenika życie i działanie diakona, wyciska na nim swoje piętno. „Diakonia” wydobywa ponadto nowy obraz Kościoła, w którym zespala się powołania i posługi oraz jednoczą wspólnota i świadectwo³⁰

Istotnym zadaniem wypływającym z natury powołania diakona jest jego osobiste zaangażowanie w dzieła miłosierdzia oraz animacja posługi charytatywnej we wspólnocie, do której jest posłany. Diakoni w imieniu hierarchii mają szczególne powinności związane z dziełami miłosierdzia chrześcijańskiego, dobrami Kościoła, a także ze służbą społeczną³¹. Ponieważ zakres posługi charytatywnej jest rozległy i zróżnicowany w poszczególnych Kościołach lokalnych, Sobór Watykański II nie wymienił konkretnych zadań charytatywnych diakonów, ale ukazał uprzywilejowaną ich pozycję w dziedzinie miłosierdzia: „Poświęcając się powinnościom miłości i posługi, diakoni winni mieć w pamięci upomnienie św. Polikarpa: «Miłosierni, gorliwi, postępujący drogą prawdy tego Pana, który stał się sługą wszystkim»” (KK 29).

W świetle nauki Soboru Watykańskiego II powołanie chrześcijańskie jest z natury powołaniem do apostołstwa (DA 2). Konsekracja zakonna tym bardziej zobowiązuje do oddania się na służbę apostołską Bogu i Kościołowi. Wspólne wszystkim osobom konsekrowanym jest dążenie do miłości doskonałej drogą rad ewangelicznych, we wspólnotach zatwierdzonych przez Kościół (DZ 1). Ze szczególnego zespolenia z Bogiem w trzech Osobach oraz z Kościołem wynika „obowiązek pracy, w miarę sił i stosownie do formy osobistego powołania, bądź modlitwą, bądź gorliwym działaniem, celem zakorzenienia i umocnienia w duszach królestwa Bożego i rozszerzania go na wszystkie kraje” (KK 44).

W myśl nauki Soboru Watykańskiego II „całe życie zakonne członków powinno być przepojone duchem apostołskim, a cała działalność apostołska ma być nacechowana duchem zakonnym” (DZ 8). Świadectwo życia przenikniętego duchem Ewangelii i mocą sakramentów, przejawiające się w miłości Boga i bliźniego jest pierwszą formą apostołstwa osób konsekrowanych. Świadectwo życia bywa też nazywane apostołstwem znaku (KK 44), apostołstwem miłości (DZ 6) albo apostołstwem przykładu³². Dziewictwo, ubóstwo i posłuszeństwo uzdalniają osoby konsekrowane do wejścia na drogę miłości doskonałej a zarazem charakterystycznej dla nich formy apostołstwa, które polega na czytelnym znaku obecności Bożej w świecie (DM 15, 40), na dążeniu przez miłość i służbę do powszechnego braterstwa (KDK 92).

Istotną część apostołstwa osób konsekrowanych zajmuje działalność charytatywna i społeczna (DZ 2, 5, 9, por. 16-18). Do specyficznie zakonnych form posługi charytatywnej należy zaliczyć: prowadzenie szkół, przedszkoli i ochronek dla dzieci,

³⁰ A. Altana, *Przywrócenie diakonatu i jego współczesny rozwój*, w: *Diakon stały w Kościele współczesnym*, red. M. Marczewski, Suwałki 1991, s. 35-36.

³¹ Jan Paweł II, *Funkcje diakona w posłudze duszpasterskiej*, s. 358-359.

³² R. Niparko, Z. Sułowska, *Apostolat zakonów*, EK t. 1, kol. 809.

prowadzenie domów wychowawczych i formacyjnych, opiekę nad ludźmi chorymi, niepełnosprawnymi i starymi, pomoc ludziom marginalizowanym, działalność społeczno-opiekuńczą w parafiach, pomoc dzieciom i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych³³. Według Jana Pawła II działalność apostołska i charytatywna nie tylko nie stanowi przeszkody w uświęceniu osób konsekrowanych, lecz „pomaga w nim, ponieważ pogłębia miłość do Boga i bliźniego oraz pozwala samym apostołom mieć udział w łaskach udzielanych tym, którzy korzystają z ich działalności”³⁴.

Katolicy świeccy uczestniczą w potrójnej misji Chrystusa i sprawują Jego posłannictwo w Kościele i świecie (KK 31). Specyfika posłannictwa świeckich polega na tym, że tylko oni są „solą ziemi” i „zaczynem” wszędzie tam, gdzie hierarchia kościelna jest nieobecna³⁵. Powołanie świeckich polega w istocie na pociąganiu innych do świętości poprzez przykład swego życia. Podstawową ich misją jest ukazywanie Chrystusa poprzez świadectwo wiary, nadziei i miłości oraz dążenie do przejęcia duchem ewangelicznym porządku doczesnego (KK 33; DA 2).

Sobór Watykański II zachęca katolików świeckich, aby przepajali swoje życie miłością i dawali temu wyraz w czynach (DA 16), ale także włączali się w zorganizowane dzieła miłosierdzia i miłości (DA 19). Miłość przenika zarówno apostołstwo indywidualne, jak i apostołstwo zorganizowane katolików świeckich. Dlatego również posługa charytatywna jako emanacja miłości jest realizowana w Kościele zarówno w formie indywidualnej, jak i zespołowej.

Działalność charytatywna jest „żywym obrazem samej miłości (DA 8). Jezus objawił, że Bóg jest miłością, a swoją egzystencją pokazał, co oznacza i do czego zobowiązuje ta prawda Jego uczniów. Ponieważ cuda Jezusa były znakami Jego godności mesjańskiej, a wiele spośród nich było równocześnie wyrazem miłosiernej postawy Jezusa względem potrzebujących, również kościelne dzieła miłosierdzia są „znakami mesjańskiego posłannictwa Chrystusa” (DA 8). Chrześcijanie stają się znakiem Chrystusa w świecie wówczas, gdy „przynaglenni miłością, która jest z Boga, świadczą dobro wszystkim, a zwłaszcza braciom w wierze” (DA 4).

Realizacja przykazania miłości bliźniego jest szczególnym zadaniem małżeństw i rodzin katolickich (KDK 47-52). Posłannictwo małżonków polega na urzeczywistnianiu miłości małżeńskiej, budowaniu wspólnoty rodzinnej w duchu miłości oraz dawaniu świadectwa innym rodzinom i światu³⁶. Wszystko, co istotne w rodzinie, co zapewnia jej szczęście i pomyślny rozwój, opiera się na miłości. Rodzina nazywana „Kościołem domowym” (KK 11) jest pierwszą szkołą miłości Boga i bliźniego. W rodzinie dzieci powinny otrzymać podstawowe wychowanie do apostołatu, nauczyć się miłości Boga i bliźniego. Od najmłodszych lat powinny być uwrażliwiane na godność każdego człowieka oraz na materialne i duchowe niedomogi współbraci (DA 30; KK 35; DWCH 1; 3).

Świadectwo miłości i braterstwa stanowi jeden z istotnych wymiarów apostołstwa świeckich. Miłość bliźniego jest najbardziej powszechną i zwyczajną formą

³³ E. Weron, *Apostołstwo katolickie*, Poznań 1987, s. 155.

³⁴ Jan Paweł II, *Życie konsekrowane w służbie Kościoła*. Katecheza środowiska (11 I 1995), w: *Wierzę w Kościół*, s. 535-536.

³⁵ Vökl, *Caritas als Grundfunktion*, s. 430; zob. S. Szymecki, *Wierni świeccy w Kościele i świecie*, „Znaki czasu” 1988 nr 10, s. 11-23.

³⁶ A. Potocki, *Rodzina a parafia*, „Chrześcijanin w Świecie” 12(1980) nr 7-8, s. 37-49.

przepełnienia duchem chrześcijańskim porządku doczesnego (DA 2). Przemiana świata wymaga zaangażowania świeckich w dzieła miłosierdzia i pomocy socjalnej oraz współpracy ze wszystkimi ludźmi dobrej woli (DA 8). Sobór Watykański II wzywa katolików świeckich do działalności charytatywno-społecznej na płaszczyźnie parafialnej, diecezjalnej, narodowej i międzynarodowej (DA 26).

Z nauczania Soboru Watykańskiego II wynika, że posługa charytatywna jest działalnością duszpasterską zwyczajną. Dlatego nie może ona pozostawać w gestii wybranych osób, lecz ma ją urzeczywistniać cały Kościół. Za jej realizację odpowiedzialni są wszyscy chrześcijanie, a zwłaszcza hierarchia kościelna. Pomijanie działalności charytatywnej w życiu Kościoła nie ułatwia duszpasterzom spełniania innych posług religijnych. Posługa charytatywna jest środkiem ożywienia religijnego Kościołów lokalnych, parafii i jej mniejszych wspólnot. Drogą zaś rozwoju małych grup szukających głębszego życia chrześcijańskiego jest braterstwo i miłość ofiarna.

3. Cele działalności charytatywnej Kościoła

Sobór Watykański II wskazuje, że działalność charytatywna jest obowiązkiem i niezbywalnym prawem Ludu Bożego oraz że powinna ogarniać wszystkich bez wyjątku ludzi i wszystkie ich potrzeby. Wyraźnie potwierdza to dokument soborowy: „Gdziekolwiek znajdują się ludzie, którym brak pokarmu i napoju, ubrania, mieszkania, lekarstw, pracy, oświaty, środków do prowadzenia życia godnego człowieka, ludzie nękani chorobami i przeciwnościami, cierpiący wygnanie i więzienie, tam miłość chrześcijańska winna ich szukać i znajdować, troskliwie pocieszać i wspierać” (DA 8).

W świetle dokumentów soborowych można rozróżnić egzystencjalny i duchowy zakres posługi charytatywnej Kościoła. W obliczu nędzy wielu ludzi i całych narodów przejawiającej się przede wszystkim w głodzie, bezdomności, braku dostępu do podstawowej opieki medycznej i analfabetyzmie Sobór Watykański II wzywa Lud Boży do sprawiedliwego podziału dóbr tego świata i do wielkodusznej pomocy biednym. Zadaniem wszystkich chrześcijan jest przynoszenie ulgi cierpiącym nędzę, „i to zgodnie ze starym obyczajem w Kościele nie tylko z tego, co zbywa, ale nawet z dóbr potrzebnych” (KDK 88; por. KDK 69; DK 17). Posługa charytatywna Kościoła nie wyczerpuje się w datkach materialnych czy nawet w złagodzeniu lub usunięciu nędzy materialnej. Ponieważ wartość człowieka większa jest w nim samym, niż w tym, co posiada (KDK 35), Kościół ofiaruje ludziom pomoc duchowo-religijną (KDK 4, 10, 41-43, 92). W tej sferze zachodzi ścisły związek pomiędzy „caritas” a duszpasterstwem, między miłością braterską a posługą zbawczą Kościoła³⁷

Ważnym celem posługi charytatywnej Kościoła jest pomoc rodzinie. Rodzina jako „wspólnota życia i miłości” (KDK 48) jest w stanie zaspokoić potrzebę przyjaźni, rozwoju uczuć wyższych, bezpieczeństwa, posiadania dzieci oraz inicjacji w życie religijne i eklesjalne³⁸. Często rodzina sama jest za słaba, aby sprostać licznym zadaniom, które wypływają z jej natury. Dlatego Kościół stara się chronić i wspierać

³⁷ Vökl, *Caritas als Grundfunktion*, s. 432.

³⁸ B. Mierzwiński, J. Wilk, R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin*, w: *Teologia pastoralna*, red. R. Kamiński, t. 2. Lublin 2002, s. 409.

rodziny w wypełnianiu chrześcijańskiego posłannictwa (KDK 51). Do charytatywnego zakresu apostołstwa rodzinnego należy adopcja opuszczonych dzieci, wsparcie materialne rodzin ubogich, pomoc wychowawcza rodzicom, a także troska o starszych członków rodzin (DA 11).

Opierając się na wierze i obietnicy Bożej miłości, Kościół pragnie na płaszczyźnie międzynarodowej utwierdzać powszechne braterstwo (KDK 38). Do realizacji tego celu konieczne jest zaangażowanie Kościoła w popieranie sprawiedliwości i pokoju oraz pomoc rozwojową dla narodów najsłabiej rozwiniętych (KDK 85; 88). Ma ona na celu najpierw złagodzenie i przełamanie różnorodnych obszarów nędzy przez kwalifikowaną i sprawiedliwą pracę (DM 19, 41; KDK 57). Następnie chodzi o doprowadzenie grup społecznych i całych narodów do stanu, w którym potrzebujący sami byliby w stanie udzielić sobie skutecznej pomocy (DA 8; KDK 69). Papież Paweł VI ten rodzaj pomocy ukazał jako urzeczywistnianie solidarności, sprawiedliwości społecznej i miłości uniwersalnej (PP 44). Przy tego rodzaju pomocy Kościół musi wystrzegać się sztucznego prozelityzmu, ponieważ posługa miłości z natury swojej jest już apostołstwem³⁹

Sobór Watykański II przypisał Kościołowi wiodącą rolę w rodzinie narodów. Jego obecność we wspólnocie państw i narodów jest konieczna, aby pielęgnować i rozbudzać współpracę między ludźmi (KDK 89). Również w zakresie działalności charytatywnej Sobór wzywa pasterzy i wiernych Kościoła do współpracy ze wszystkimi ludźmi dobrej woli (DA 8). Dlatego Kościół nie tylko stara się współpracować z religijnymi i świeckimi instytucjami charytatywnymi (DA 14; DM 12; KDK 84, 88-90), ale pragnie stać się ośrodkiem koordynacji działalności charytatywnej w skali światowej. Międzynarodowa pomoc charytatywno-socjalna powinna być dobrze zaplanowana i skoordynowana, by unikać zbędnego rozproszenia sił i dublowania pracy (DA 19).

Kościół chce się przyczyniać do krzewienia sprawiedliwości i miłości wewnątrz państwowych granic oraz pomiędzy narodami (KDK 76). Dlatego jest otwarty i gorąco pragnie utrzymywać jak najlepsze stosunki z wyspecjalizowanymi organizacjami regionalnymi i międzynarodowymi. Dostarczając religijnej motywacji świeckim pracownikom tych organizacji, Kościół może wpływać na skuteczność ich działania niejako od wewnątrz. Sobór Watykański II wzywa katolików świeckich do wzmożonej aktywności w dziele przemiany świata oraz zobowiązuje ich do współpracy z wszelkimi rodzajami instytucjami pomocy (DA 8; DM 12).

Sobór Watykański II wskazuje, że posługa charytatywna służy rozwojowi Kościoła na terenach misyjnych. Czyny przekonują bardziej niż słowa lub obrzędy liturgiczne⁴⁰. Posługa charytatywna może być niekiedy jedyną formą głoszenia Ewangelii, jedynym znakiem zbawienia zrozumiałym i możliwym do przyjęcia przez ludność krajów misyjnych. Powodem tego nie są trudności językowe lub różnice kulturowe głosicieli Ewangelii, lecz ubóstwo ludności tych krajów. Zrodzony z miłości Kościół jest powołany do tego, aby dzielić się miłością ze wszystkimi ludźmi (DM 10; DRN 4).

³⁹ Vökl, *Caritas als Grundfunktion*, s. 447

⁴⁰ A. E. Hierold, *Grundlegung und Organisation kirchlicher Caritas*, St. Ottilien 1979, s. 55-57

Formą ewangelizacji zalecaną przez Sobór jest dialog braterski, który nie niszczy żadnej wartości znajdującej się wśród ewangelizowanej ludności (DRN 2; DM 12). Celem dialogu jest doprowadzenie błędzących i niezorientowanych w sprawach wiary do poznania całej prawdy (DWR 14; KDK 28). Miłość wyrażana poprzez działalność charytatywną stwarza także szansę na wejście do wspólnoty Kościoła ateistów, niewierzących, wyznawców innych religii, agnostyków oraz tych, którzy „szczerym sercem szukają Boga” (KK 16). Jednakże bez ducha miłości i służby żadna ewangelizacja nie może być skuteczna. O takiego ducha muszą zabiegać nie tylko misjonarze, lecz wszyscy uczniowie Chrystusa i wspólnoty eklezjalne, gdyż tylko wtedy mogą stawać się znakiem miłości Boga dla współczesnego świata (DM 15, 19).

Współpraca międzywyznaniowa w zakresie działalności charytatywnej sprzyja rozwojowi ekumenizmu⁴¹. Posługa charytatywna stwarza większe możliwości współpracy międzywyznaniowej niż inne funkcje podstawowe Kościoła. Proroctwa na obecne czasy okazują się słowa św. Pawła: „czyńmy dobro wszystkim, a zwłaszcza naszym braciom w wierze” (Ga 6,10). W zakresie funkcji charytatywnej nie ma żadnych przeszkód, które uniemożliwiałyby współdziałanie Kościołów chrześcijańskich (KDK 88). Współpraca ta jest konieczna w udzielaniu pomocy krajom misyjnym, aby unikać zgorszenia wynikającego z podziału Kościoła (DM 6). Sobór Watykański II uznał „żywe poczucie sprawiedliwości” oraz „szczerą miłość ku bliźnim” u braci odłączonych w zachodnich wspólnotach kościelnych. Docenia też pokażną liczbę instytucji powstałych z inicjatywy tych Kościołów w celu ulżenia nędzy duchowej i materialnej, lepszego wychowania młodzieży, stworzenia bardziej ludzkich warunków życia społecznego i utrwalenia powszechnego pokoju (DE 23).

Sobór Watykański II nie tylko pochwala istniejące przykłady ekumenicznej współpracy w zakresie posługi charytatywnej, ale wzywa do jej udoskonalenia i rozszerzenia. Sobór zachęca wszystkich wierzących w Chrystusa do współpracy w czynieniu miłosierdzia, wierząc, że pozwoli ona lepiej się poznać, wyżej cenić oraz utworze drogę do pełnej jedności chrześcijan (DE 12; por. DA 27). Poprzez realizację posługi miłości różne wspólnoty chrześcijańskie są znakiem istniejącego już związku braterskiego (DE 4), który manifestuje się we wspólnym misyjnym świadectwie miłości Boga i bliźniego (DM 36) oraz we wspólnych akcjach charytatywnych (DE 6; 12). Związek ten, choć niedoskonały i niepełny, jest przejawem zapoczątkowanego życia Kościoła miłujących się i służących sobie nawzajem braci⁴². Wspólne pełnienie służby i miłości w imieniu Chrystusa jest już symbolem i znakiem nadziei dla przyszłego postępu ruchu ekumenicznego (DE 6)⁴³. Kościół nie może na tym poprzestać, dlatego stale ożywia nadzieję na pełne pojednanie (DE 24).

Pielgrzymujący w świecie Kościół pełni służbę miłości względem ludzkości. Z jednej strony Kościół niesie na sobie kształt tego świata, z drugiej zaś jest już zjednoczony dzięki miłości z Kościołem niebiańskim (KK 48-51). Dlatego Kościół musi nieustannie szukać „tego, co w górze” (Kol 3,1). Tęsknota za eschatologiczną pełnią

⁴¹ A. Skowronek, *Ekumeniczny profil miłosierdzia*, „Communio” 1(1981) nr 1-2, s. 110.

⁴² Vökl, *Caritas als Grundfunktion*, s. 437.

⁴³ Tamże, s. 444-445.

nie pozwala jednak Kościołowi na ucieczkę od świata, gdyż został on posłany przez Chrystusa po to, aby pełnić służbę miłości w świecie i dla świata (KK 6). Swoje posłannictwo wypełni Kościół należycie wtedy, gdy wprowadzi pozostanie w świecie, ale sam będzie różnił się od świata oraz będzie opanowany przez ducha ubóstwa i miłości⁴⁴

Działalność charytatywna nie jest czymś wyjątkowym lub dodatkowym w misji Kościoła, lecz należy do istoty chrześcijaństwa i jest konieczna do urzeczywistnienia się Kościoła w świecie. Ze względu na pochodzenie Kościoła, obligatoryjny model życia doczesnego według Ewangelii Chrystusa oraz cel, do którego Kościół zmierza, działalność charytatywna tak bardzo przynależy do Kościoła, że bez niej Kościół nie byłby sobą⁴⁵. Dlatego świat ma prawo oczekiwać dzisiaj od ludzi Kościoła przykładu miłości służebnej i ofiarnej, zdolnej do bezinteresownej posługi najsłabszym i potrzebującym pomocy. O świadectwo takiej miłości na wzór Chrystusa mają się starać pasterze Kościoła, osoby konsekrowane i katolicy świeccy. Posługa charytatywna jest praktyczną emanacją miłości chrześcijańskiej, której celem jest rozszerzenie na całą ludzkość stwórczej i odkupieńczej miłości Boga. „Jak bowiem Bóg umiłował nas miłością bezinteresowną, tak i wierni powinni z miłością troszczyć się o człowieka, okazując mu taką samą miłość, z jaką Bóg szukał człowieka” (DM 12).

⁴⁴ Vökl, *Nächstenliebe – Die Summe der Christlichen Religion*, s. 232.

⁴⁵ K. Rahner, *Die Grundfunktionen der Kirche*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie*, hrsg. von K. Rahner, F. Klostermann [u.a.], Freiburg-Basel-Wien 1964-1972, Bd. 1, s. 216-219.